

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

H. Amelink

Ik ben uw schild

(Genesis 15:1-6)

De HERE herhaalt in onze tekst wat Abraham al lang wist. In Gen. 12 lezen we van deze belofte. Als Abraham in Kanaän is lezen we de herhaling van de belofte. Na de scheiding van Lot weer. En nu in dit gedeelte van de H. Schrift weer die herhaling. Er is alle reden om de mens, zelfs Abraham, steeds weer hetzelfde te zeggen. In de herhaling ligt de vertroosting en de vermaning niet te wanhopen en niet aan de vervulling van Gods beloften te twijfelen.

Abraham was een vreemdeling in Kanaän. Dat was een moeilijke zaak. Als in Hebr. 11 vele zaken genoemd worden die door het geloof gedaan zijn, dan zijn dat allemaal moeilijke zaken. Het was moeilijk voor Noach de ark te bouwen. Alleen in het geloof kon hij het doen. Ook alleen in het geloof was het mogelijk om vreemdeling te zijn. Als de aartsvaders gedachtig geweest waren aan het vaderland, dat ze verlaten hadden, dan hadden ze ook wel kans gezien terug te keren (Hebr. 11:14, 15).

Als reden voor de roeping van Abraham uit Ur wordt nogal eens opgegeven dat hij weg gehaald moest worden uit een heidense omgeving. Inderdaad werd hij geroepen uit een heidense omgeving. Maar in Kanaän kwam hij in een niet minder heidense omgeving. Wat dat betreft was het voor Abraham en zijn nageslacht net zo gevaarlijk in Palestina als in Mesopotamië. Heel het Oude Testament is er vol van hoe vaak Israëel bezweken is voor de afgoderij van Kanaän.

Er moet dus een andere reden zijn voor de keuze van dit land als land van de vreemdelingschap. Nu het beloofde land had niet net zo goed ergens anders kunnen liggen op de wereld. Dit land wordt dan ook de navel der aarde genoemd. Dat was toen zo. Dat is nu nog zo. Daar wilde de HERE het heil bereiden. Vandaaruit zou zich het heil ook verspreiden.

Daarom moest Abraham daar wonen als vreemdeling in het beloofde land. Dat was moeilijk en zelfs wel gevaarlijk. Daarom komt de HERE met de belofte en de verzekering: vrees niet, Abraham, Ik ben uw schild. God als schild hebben, dat betekent de volledige beveiliging van het leven.

Ook als er menselijk gesproken geen zekerheden meer zijn, blijft daar de grote zekerheid van de beloften Gods. Van Gods bescherming. Een ander schild heeft men niet nodig. De belofte van de Here Jezus is er nog steeds: Ik ben met u, al de dagen, tot aan de voleinding der wereld.

☆☆☆

Abraham is de vader van alle gelovigen. Hij wordt in de H. Schrift getekend als iemand met een bestendig, vast geloof. Maar dat wil niet zeggen dat er ook bij hem niet

veel zwakheid was. Dat bleek b.v. wel toen hij in Egypte moest verblijven. Dan neemt hij de toevlucht tot een listigheidje (Gen. 12:10-20).

Ook in onze tekst is dat wel te zien. De HERE zegt tegen Abraham niet alleen: Ik ben uw schild. Maar ook dat zijn loon zeer groot zal zijn. U moet daarbij niet denken aan beloning voor geleverde prestatie — dat is nooit zo in de Bijbel — maar aan iets anders. Abrahams leven zal het resultaat bereiken dat God beloofd heeft. Zijn leven zal het doel bereiken, dat God eraan gegeven had in Zijn beloften. Abraham behoeft niet bevreesd te zijn, wat zijn verblijf in Kanaän betreft, want Jahwe is zijn schild, hij behoeft ook niet bevreesd te zijn, dat hij voor niets uit Ur is getrokken en begonnen is aan dat moeilijke werk van vreemdeling zijn. Want de HERE zal zorg dragen dat het beloofde volk in het beloofde land er zeker komen zal. Zo ook de beloofde Messias.

Abraham zegt dan: U hebt dat wel beloofd dat ik een nageslacht zal ontvangen, maar ik zie er niets van. En als dat zo door gaat, blijft er voor mij niets anders over te doen dan alles wat ik heb na te laten aan Eliëzer. Tot twee maal toe klaagt Abraham hier over het feit dat hij maar geen kinderen krijgt. Zo wordt hij aangevochten over de zekerheid van Gods beloften en tegelijk daarmee over de zin van zijn leven.

Hoe geduldig is de HERE als Abraham zijn mpeite uitklaagt voor Hem. Hij is niet boos op Abraham, hoewel het op ons haast een brutale indruk maakt. Maar de HERE wil de vertroosting van de herhaling aan Abraham niet onthouden. Dan moet Abraham zien naar de sterren. Beeld van onwankelbaarheid en getrouwheid. En van ontelbaarheid.

Dat komt vaak voor in de H. Schrift dat de gelovigen verwezen worden naar Gods scheppersmacht (Jes. 40, Psalm 146, Psalm 124:8).

En dan staat er: en Abraham geloofde in de HERE. Dan is Abraham zeker. Zeker, niet van zijn eigen geloof, maar zeker van de betrouwbaarheid van Gods beloften. Geloofs-zekerheid is zekerheid over het heil dat gekomen is en dat komen zal.

☆☆☆

In de eerste brief van Petrus worden ook wij aangesproken als vreemdelingen en bijwoners. Dat blijft nl. de situatie van de kerk in deze wereld tot aan de wederkomst van onze Here Jezus Christus. Het voortschrijdende proces van secularisatie in onze tijd zal ons steeds meer terugdringen naar dat vreemdeling-zijn. Dat is een goede zaak.

Te veel zijn we geneigd het vreemdeling-zijn te vergeten. We zijn geneigd om de kroon, die ons beloofd is het kruis te moeilijk te vinden. We lopen evenzeer het gevaar om

het kruis de kroon te vergeten. Maar God is een waarmaker van Zijn Woord. Daarom dienen we Abraham na te volgen in zijn geloof. Het laatste van dit schriftgedeelte komt later vaak terug in de H. Schrift. En Hij rekende het hem toe als gerechtigheid. Zo b.v. in Rom. 4:3. Dan gebruikt Paulus deze tekst om ons te leren dat wij als Abraham ons vertrouwen moeten vestigen op die God, die goddelozen vrijspreekt, die Jezus onze Here uit de doden heeft opgewekt, die is overgeleverd om onze overtredingen en opgewekt om onze vrijspraak.

We verkeren als christenen in deze wereld in een merkwaardige positie. Vreemdeling en erfgenaam van deze wereld. Vreemdeling en bijwoner.

Vreemdeling. We zijn hier nog niet thuis. Temidden van alles waarop we gesteld zijn, temidden van alles wat ons lief is, waarmee we omringd worden, dienen we toch te belijden: nog niet! Dit is nog niet dat, waarop wij wachten. Het einde van de reis is er nog niet.

We zijn ook bijwoners. Dat wil zeggen: deze wereld waarin we verkeren dient ons toch ter harte te gaan. Deze bedeling is getypeerd door het „nog niet” van het komende koninkrijk. Maar daarom mogen we niet onaanvaardbaar zijn over alles wat er gebeurt om ons heen. Abraham bracht zelfs wel een leger op de been voor Kanaän.

Als het leven steeds kwetsbaarder wordt vanwege de vele veranderingen en temidden van de vele verwarring waarin we leven, dan dienen we toch te bedenken dat er maar één schild is. Zo mogen wij ons, als we Abraham navolgen in het geloof, ons vertroosten. Vertrouwen over alle onzekerheid die er is, ook als we een nieuw jaar binnen gaan, waarvan we niet weten wat het ons brengen zal. Want wat de toekomst brenge moge, ons geleidt des Heren hand. Maar het doel, het einde van alle dingen is nabij. Dat is de zekerheid van de zinvolheid van het leven van de christen in deze tijd.

In de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus wordt de hemel genoemd de schoot van Abraham. Het is duidelijk waarom de hemel zo genoemd wordt. Dat is omdat alleen zij in de gemeenschap des Heren zullen leven, eeuwig, die deze Abraham navolgen in zijn geloof. Die alleen rekenen met God en met de vastheid van Zijn Woord.

Dan behoeven we ook niet de toevlucht te nemen tot listigheidjes om onze toekomst veilig te stellen, zoals Abraham eens deed in Egypte. Geen toevlucht te nemen tot een voorzichtigheid, die oneerlijkheid wordt. Want we hebben een schild. Een schild in dit leven.

Van Hem mogen we alles verwachten, wat we nodig hebben in dit leven. Ook in dit nieuwe jaar. Hem mogen we geheel en al dienen. En nog steeds wil de HERE ons vertroosten met de herhaling van Zijn beloften. Met de herhaalde prediking van de blijde boodschap van onze Here Jezus Christus, die ons leven met ons deelde, opdat wij ons leven in Hem zouden vinden. Die het onvergankelijk leven aan het licht heeft gebracht. Die ons de garantie geeft van de erfenis, die niet meer is te bederven.

God is ons schild.

Wat zouden nietige mensen ons doen?

Kerkelijk leven

VERSTAAT GIJ WAT GIJ LEEST?

(I)

Een gesprek

Gemeentelid: Dominee, wij zijn maar eenvoudige mensen en gewend de bijbel te lezen zoals het er staat.

Predikant: Hoe bedoelt U?

Gemeentelid: Ik bedoel dat we de eerste hoofdstukken van Genesis letterlijk opvatten. Dat is: lezen zoals het er staat.

Predikant: U bedoelt dat U de eerste hoofdstukken van Genesis als beschrijving van gebeurtenissen uit vroeger tijd opgevat wilt zien?

Gemeentelid: Zeker, precies.

Predikant: In Genesis 3, 21 staat dat de Here God voor de mens en zijn vrouw rokken van vellen maakte. Moeten we dit dan 'lezen zoals het er staat'?

Gemeentelid: Maar dat is heel wat anders!

Het hierboven afgedrukte gesprek vindt u in een boekje van prof. dr. H. M. Kuitert. Het verkleinwoord ziet niet op de inhoud, doch op de omvang van het geschrift (84 blz.). Het verscheen in de bekende serie 'Cahiers voor de gemeente' bij Kok. De titel is: 'Verstaat gij wat gij leest?' De bedoeling van het geschrift is het gemeentelid inzicht te geven in hetgeen er in de theologie aan de hand is. Daarom heeft de auteur hetgeen hij uit het theologisch bedrijf vertellen wil vertaald. Daarin is hij o.i. goed geslaagd. Het is geen treinlektuur geworden, maar wie waarlijk belang stelt en zich dus inspanning wil getroosten vindt hier informatie. Betrouwbare. Dr. Kuitert behoort zelf tot de gereformeerde vernieuwingstheologen. Men ontzegge hem de naam 'gereformeerd' niet te haastig. Wie dat doet ontnemt zichzelf de mogelijkheid hem van de Gereformeerde belijdenis uit aan te spreken.

Zijn boekje begint met bovenstaand gesprek. Het vervult de functie van een openingszet bij een schaakspel. En heeft voor het hele boekje zijn betekenis. In deze ouverture horen we het thema en de maat van heel het stuk. Het loont de moeite dit gesprek op zichzelf eens nader te bezien. Afgedacht van later gegeven toelichting en nadere correctie.

Het is, zoals dr. Kuitert opmerkt „Een klein gesprek, zoals iedereen dat kan meemaken, ter illustratie” (7). Dit betwijfelen we. Wij hebben in een pastorale praktijk van 35 jaar zo'n gesprek nog nooit meegemaakt en nimmer gevoerd. En niet 'iedereen' kan zo'n gesprek meemaken. Dat kan slechts wanneer de voorwaarden voor zo'n gesprek aanwezig zijn. Wanneer nl. dit gemeentelid tot zijn dominee zegt: „Dominee, wij zijn maar eenvoudige mensen en gewend de bijbel te lezen zoals het er staat”, dan is dat gemeentelid in de aanval of in de verdediging tegen z'n dominee, van wie hij weet, dat de dominee zijn bijbel niet leest zoals het er staat. Hij weet dat zijn houding tegenover de Schrift een andere is dan die van zijn pastor. Hetgeen dan trouwens ook spoedig blijkt. Dit gesprek is gesitueerd. Het vooronderstelt de spanning tussen een verontrust gemeentelid en zijn dominee.

De gesprekspartners

De deelnemers aan dit gesprek zijn een (ook namens anderen sprekend: „wij...”) gemeentelid en zijn dominee. Dus van twee broeders in de geloofsgemeenschap. Zo wordt het telkens in de dialoog aangegeven: 'Gemeentelid' en 'Dominee'. In werkelijkheid echter spreken deze beiden niet op hetzelfde niveau. Het gesprek vindt immers plaats op een afstand. De één spreekt als 'eenvoudig' d.i. blijkens het verband niet-gestudeerd 'mens', de ander laat zich als een niet-eenvoudig man, dat is in dit geval: als theoloog, als man van de wetenschappelijke theologie aanspreken en hij corrigeert dit niet. De verhouding is die van de leek en de vakman. Daardoor heeft dit gesprek weinig kans van slagen. Hetgeen ook blijkt aan het slot. Het gemeentelid is door z'n dominee, de leek door

de vakman weliswaar klem gereden, maar niet overtuigd en gewonnen. Zijn laatste verweer: „Maar dat is heel wat anders!” is het bekende verweer van de weerloze, die weliswaar buiten gevecht is gesteld, maar zich daarom nog niet gewonnen geeft.

Goed bezien is dit gesprek geen dialoog, doch de samenvoeging van een tweetal monologen, waarbij ieder aan zijn eindje vasthoudt en de gesprekspartners elkander wel wonden, doch niet echt raken. Het onrecht is het meest aan de kant van de dominee, zijn optreden heeft iets van geweldpleging.

Illegitiem

Zo'n gesprek tussen een dominee en een gemeentelid is in de kerk, de vergadering der gelovigen illegitiem. De dominee heeft in de regel theologie gestudeerd. Laten we aannemen, dat hij ook aan de studie bleef. Maar hij heeft niet een wetenschappelijk-theologisch ambt in de kerk: hij staat op de kansel niet als theoloog, maar als lid van de vergadering der gelovigen. In zijn kerkelijke dienst zal hij veel van hetgeen de wetenschap hem deed vinden kunnen en mogen en moeten gebruiken, maar hetgeen hij spreekt en leert en doet in de gemeente mag hij nimmer spreken en lezen en doen met beroep op zijn wetenschap en nooit met haar middelen de gemeente en haar leden overtroeven en monddood willen maken. Integendeel: hij mag zich slechts legitimeren met de Schriften, die aan de gemeente niet minder dan aan hem zijn toevertrouwd. De dominee is ook maar een lid van het lichaam en het staat nog te bezien of hij tot de edelste leden behoort. En de wetenschappelijke kennis, die hij verwierft omtrent de Schrift is niet van hogere orde, niet een hogere kennis omtrent de Schrift, maar ze is van lagere orde: het eigenlijke geheimen der Schrift ontsluit zich niet voor de wetenschap, maar voor het geloof.

Dat spreekt eigenlijk vanzelf in een gemeenschap, die niet gesticht werd door de wetenschap, maar die gebouwd werd op het fundament, Jezus Christus, een fundament, dat gelegd is door apostelen en profeten. Jezus Christus was geen theoloog, al evenmin de apostelen en profeten. „Ik ben geen profeet noch eens profeten zoon, maar een schaapherder ben ik en een kweker van moerbeivijgen, doch de HEERE riep mij van achter de schapen.” Amos 7:14 En de verwarring van geloofskennis en wetenschappelijke theologie, van de kansel en de academische kathedra, is de kerk al meer dan eens noodlottig geweest. En geen enkele wetenschappelijke titel, ook niet een wetenschappelijk-theologische verleent aan zijn drager in de vergadering der gelovigen mondigheid, de bevoegdheid en het vermogen in haar midden te spreken: deze mondigheid verleent slechts de Heilige Geest.

Daarom wordt het gemeentelid, dat zich vernedert tegen de theoloog gedreven door misplaatste deemoed en de dominee-theoloog, die zich dat laat bieden door een misplaatst gevoel van eigenwaarde.

Wie — we hebben het hier niet over opzet en bedoelingen! — via de poort van de wetenschappelijke theologie de schaapskooi van Christus binnendringt is een „die van elders inklimt”.

Het gesprek

In het gesprek blijkt, dat 'de leek' en 'de vakman' de bijbel op verschillende manier lezen. De leek zegt dat hij (en anderen) 'maar (!) eenvoudige mensen' zijn en dat zij gewend zijn de bijbel te lezen 'zoals het er staat'. De predikant-vakman vraagt naar de bekende weg. Zo'n opmerking van een gemeentelid komt natuurlijk niet uit de lucht vallen, maar vooronderstelt dat er tussen de dominee en het gemeentelid een kwestie hangt. De kwestie o.a. van de eerste hoofdstukken van Genesis. Wat de dominee reeds wist wordt door het gemeentelid (ten overvloede) nog eens gezegd: „Ik bedoel, dat we de eerste hoofdstukken van Genesis letterlijk opvatten. Dat is: lezen, zoals het er staat”. Ook die nadere verklaring vooronderstelt, dat het gemeentelid

weet, dat dominee dat niet doet. En hij heeft voor dit feit ook een verklaring. Het verschil is te herleiden tot het feit, dat hij zelf 'maar een eenvoudig mens' is en dat dominee heeft gestudeerd. Maar er zit in de opmerking van het gemeentelid toch ook iets meer: nl. dit, dat hij vindt dat dominee ondanks zijn geleerdheid de bijbel toch ook maar letterlijk opvatten moest, hem lezen 'zoals het er staat'. In hetgeen dat gemeentelid zegt zit een brok verzet tegen een wetenschap, die hem in feite onmondig verklaart en hem verhindert de bijbel 'letterlijk' te lezen en hem zou dwingen bij het bijbellezen te lopen aan de leiband van de dominee.

En dat gemeentelid heeft het grootste gelijk van de wereld.

Want hij is mondig.

Hij kan de bijbel lezen.

Hij behoort tot dat volk, aan wie de HEERE reeds in het oude verbond zijn Woord heeft gegeven. Zó dat niet gestudeerde israëlietische vaders hetgeen de HEERE door Mozes geboden had aan hun kinderen konden inscherpen als zij thuis waren, lagen te rusten of wanneer ze samen wandelden, Deut. 6:6, 7; het is zó nabij, dat er voor de man uit de gemeente geen bemiddelaar nodig is om het woord van overzee te doen halen, of om het van de hemel naar de aarde te brengen, Deut. 30:11-14. En de vaders, die het Woord kenden hebben het ook eenvoudigweg aan hun kinderen verteld, Psalm 78:5-11. En die genade is in het nieuwe verbond niet minder, maar overvloediger geworden, Rom. 10:4-15; héél de gemeente heeft deel aan de zalving van Christus, I Joh. 2:20, 27; om maar te zwijgen van de belofte van Joël 2, die vervuld is door de zending van de Heilige Geest, Hand. 2.

G. VISEE

Niemand werpe hier tegen, dat de gemeente in het verstaan van de Schriften dikwijls heeft gefaald. Dat is niet te ontkennen. Maar wie meent dat zij dáárom de steun van de wetenschappelijke theologie nodig heeft leunt op een rietstaf, die de hand doorboort: de geschiedenis van de theologieën bewijst dat zij niet minder dikwijls gefaald hebben in het verstaan van de Schriften: van de dagen van de joodse Schriftgeleerden af.

En wat de zaak betreft: Zo behoort men maar te lezen: wat er staat. Letterlijk. De gedichten van Homerus, de dialogen van Plato, de krant en een minnebrief. Dan komt een weinig wijsheid en veel dwaasheid aan het licht. En dat respect voor wat er staat betaamt niet minder tegenover de Heilige Schriften. In haar stelde de Here Jezus de vraag: Hoe léést gij? En dan blijkt bij het lezen wel wat de zin van het gelezene is.

Het blijkt intussen, dat de dominee in dit gesprek van dit 'lezen zoals het er staat' niet weten wil. Hij vraagt van het gemeentelid verduidelijking van zijn bedoeling: „U bedoelt dat u de eerste hoofdstukken van Genesis als beschrijving van gebeurtenissen uit vroeger tijd opgevat wilt zien?”

Deze zo simpel lijkende vraag verbergt reeds heel wat meer in zich dan het lijkt. Wat zijn hier „de eerste hoofdstukken van Genesis? Genesis 1 en 2? Genesis 1-3? Genesis 1-10? Genesis 1-11? Waarom niet ook de hoofdstukken 12, 13, 14? Wat is hier „gebeurtenis”? De schepping van de hemel en de aarde, zoals die beschreven wordt in Genesis 1, waardoor de grond voor historische gebeurtenissen werd gelegd? Was die schepping een 'historische' gebeurtenis? Verwacht de dominee-vakman hier niet twee dingen? Nl. de waarheid omtrent dit of dat met gebeurtenissen?

Het gemeentelid antwoordt dat hij 'de eerste hoofdstukken van Genesis' inderdaad wil lezen als 'de beschrijving van gebeurtenissen uit een ver verleden'.

En wordt dan prompt door de dominee klem gereden: „In Genesis 3, 21 staat dat de Here God voor de mens en zijn vrouw kleedden van vellen maakte. Moeten we dit ook lezen zoals het er staat?”

Het gemeentelid zit klem. En antwoordt: „Maar dat is heel wat anders!”

We hebben hierboven reeds opgemerkt, dat

het gemeentelid wel schaakmat is gezet, buiten gevecht gesteld, maar zich daarom niet gewonnen geeft. Hij heeft het verweer van de weerloze: „dat is heel wat anders”.

Genesis 3 : 21

Goed bezien zitten dominee en het gemeentelid beiden vast. Met verschil. Ze zijn het er over eens dat men Genesis 3 : 21 niet 'letterlijk' nemen kan. Het verschil is dat de dominee-vakman daaraan de consequentie verbindt dat DUS 'de eerste hoofdstukken van Genesis niet letterlijk opgevat kunnen worden, terwijl het gemeentelid die conclusie niet trekt. De eerste zegt: DUS is het geen beschrijving van gebeurtenissen uit een verleden; het gemeentelid: ik neem de eerste hoofdstukken ondanks Gen. 3 : 21 letterlijk, als beschrijving van gebeurtenissen.

Het gemeentelid heeft op de dominee in elk geval één punt voor. Immers, wanneer in een verhaal een passage voorkomt, die niet 'letterlijk' behoeft genomen te worden, betekent dat dan dat heel het verhaal niet-letterlijk te nemen is? En, dat in de tweede plaats, als die passage niet-letterlijk moet worden opgevat, is het dan geen gebeurtenis?

Betekent: 'niet-letterlijk' hetzelfde als 'niet gebeurd'?

Als iets in de Schrift (zgn.) niet-letterlijk moet worden opgevat, betekent dat dan dat het niet-gebeurd is? Wanneer Stefanus in zijn rede voor de joodse raad zegt: „Maar Salomo bouwde voor de Here een huis”, Hand. 7 : 47, dan kunnen we deze mededeling moeilijk 'letterlijk' opvatten in die zin dat Salomo met kalkbak en specie, met hamer en zaag aan de gang is geweest. Wie het in die zin 'letterlijk' neemt en zegt: „het stáát er toch” pleegt geweld aan de tekst. Het is duidelijk uit de grote context van de Schrift: Salomo was noch metselaar, noch timmerman, en de tekst zegt dat Salomo tot de tempelbouw het initiatief nam, de bouw organiseerde en financierde en voltooide.

Zo spreekt de bijbel ook over God, die ons vormde in de moederschoot, Psalm 139, 'letterlijk'. En zo moesten we nu ook maar Gen. 3 : 21 lezen. Wanneer daar verhaald wordt dat God voor de mens en zijn vrouw rokken maakt van dierenvelen en die de mens aantrok, dan noodzaakt het 'letterlijk' deze van de tekst, ons beslist niet te denken dat Hij hier het werk van een bontwerker of kleermaker deed. Dat stáát er niet. Er staat dat God voor de mens kleding maakte van dierenhuiden en dat Hij hen daarmee bekleedde op dezelfde wijze als waarop in Psalm 139 gezegd wordt, dat Hij „mijn nieren heeft gevormd” en waarop Stefanus in Hand. 7 : 37 zegt dat Salomo voor de Here een huis bouwde.

Dat staat er letterlijk.

Als de mededeling van een feit.

We behoeven hier niet met G. Ch. Aalders de toevlucht te nemen tot, en een uitvlucht uit de 'moeilijkheden' te zoeken door de tekst te verstaan „als een mensvormige wijze van spreken”. K.V. der H.S. Genesis, I, blz. 141. En het is helemaal niet nodig met Aalders t.a.p. te herinneren aan de uitspraak van Calvijn, „dat het geheel met het geestelijke, onzienlijke wezen Gods in strijd is, om ons voor te stellen dat de Almachtige eigenhandig een paar beesten zou hebben geslacht en gevild, en daarvan de huiden aan elkaar zou hebben genaaid om de aldus vervaardigde kledingstukken aan onze eerste voorouders aan te trekken.”

Welnu, zo iets stáát hier ook niet.

Hoe een en ander gebeurd is wordt ons niet verhaald. We behoeven hier naar het 'hoe' van dit gebeuren niet te raden op de door Calvijn afgewezen manier; ook is het niet nodig aan een 'mensvormige wijze van spreken' te denken: de Here zorgde voor het eerste kleed van onze voorouders: Hij maakte voor hen rokken zoals Salomo voor Hem een huis bouwde.

En dat is gebeurd.

En de kennis van dat gebeuren verkrijgen we door deze tekst 'letterlijk' te lezen, net als Hand. 7 : 47.

Hiermee eindigen we onze opmerkingen over dit gesprek. Niet zonder er aan het slot op te wijzen, dat prof. Kuitert in het geschrift, waar wij dit gesprek vonden over de kwestie van het al dan niet 'letterlijk' verstaan van de Heilige Schrift nog wel het een en ander te berde gebracht heeft. Daarop hopen we t.z.t. terug te komen.

INGEZONDEN

De redactie ontving nog twee ingezonden stukken over het artikel van ds. Meester over het synodaal-woorden van ds. Schoep. Zake-lijk komen ze op hetzelfde neer. We hebben de uitvoerigste gekozen en geven die een plaats.

Uiteraard is er het recht van de redactie nog nader terug te komen op heel deze zaak. Als we dat nodig oordelen, zullen we dat doen. En waarschijnlijk zal ook ds. Meester wel behoefte hebben er het zijne van te zeggen.

DS. B. J. F. SCHOEP

In het nummer van „Opbouw” van 13 december 1968 wordt een artikel gepubliceerd over het feit, dat ds. Schoep het op hem uitgebrachte beroep door de syn. gereformeerde kerk van Bodegraven heeft aangenomen.

De vraag rijst of het wel wijs is zo kort na het bekend worden van dit gebeuren daar publiek zó op te reageren. De schrijver stelt de vraag waarom ds. Schoep dit heeft gedaan, noemt dan een aantal motieven, maar is zich ervan bewust, dat niet alle motieven genoemd zijn. Er zijn — zegt hij — ook motieven die voor omstanders en voor de naaste collega's van ds. Schoep min of meer of zelfs geheel verborgen zijn. — Gaat het te ver, om te veronderstellen, dat de schrijver geen informatie bij ds. Schoep inwon, voordat hij zijn kijk op de zaak op papier zette? En was het geen zaak geweest dit wél te doen, gezien die mogelijkheid — neen, feitelijkheid — van onbekende motieven? De schrijver van het artikel zegt aan het slot, dat hij niet oordeelt over Schoeps handelen. Maar is b.v. wat hij zegt over het „weglopen” géén oordeel, geen **hard** oordeel?

En is zo'n oordeel gegrond en rechtvaardig? De schrijver deelt ds. Schoep in bij een stroming, „die de zogenaamde vernieuwing in de theologie in de syn. Geref. Kerken toejuicht als het medium om de moderne mens en de moderne jeugd te bereiken.” „Kerkelijk succes wordt... verwisseld met de belofte van het Evangelie”. En zo loopt men het „gevaar zich te verstrikken in een ideologie”. Gesteld nu al, dat zo'n stroming juist getypeerd is, was het dan niet nodig geweest **aan te tonen**, dat ds. Schoep terecht ingedeeld wordt bij die stroming? Het lijkt nogal aanvechtbaar.

De schrijver constateert dat ds. Schoep onze kerken heeft verlaten. Niemand zal hem dat bestrijden. Maar is het geoorloofd om dan dat „verlaten” opeens te vervangen door „weglopen”? Wéét de schrijver, wat aan de beslissing van ds. Schoep o.a. op de kerke-raadsvergadering(en?) van Amstelveen is voorafgegaan?

De schrijver wijst op het begrip van de kerken in het classicaal ressort en de collegialiteit van de naaste collega's van ds. Schoep. Dat begrip en die collegialiteit is dikwijls gebleken, maar het is de schrijver toch óók bekend hoe er op de classisvergadering wéér een bezwaarschrift en een instructie liggen gericht tegen ds. Schoep. Dat bezwaarschrift is een vervolg op — of een herhaling van — een reeds eerder ingediend stuk. En de afgevaardigden der kerken hebben na vier keer vergaderen de bespreking moeten beëindigen „zonder dat het tot een afronding gekomen is. Dit moet worden overgelaten aan de volgende vergadering.” (zie Kort verslag van de classicale vergadering in de Kerkbode van 14 december 1968). De instructie van de kerk van Amsterdam-West is blijkens hetzelfde verslag niet eens aan de orde geweest. En ook die instructie gaat ds. Schoep aan. Hoeveel tijd zouden de kerken van het classicaal ressort nog aan dergelijke zaken gaan besteden? En kunnen die kerken en collega's — die immers zoveel begrip toonden — nu niet begrijpen, dat een telkens maar weer aangevallen predikant dit psychisch en fysiek niet meer verwerken kan? Of zouden we het zó moeten zeggen, dat hier schuld ligt bij de kerken van de classis, die maar ellenlang doorzeuren en dan nog niet tot een uitspraak

kunnen komen? Moeten we ons niet de vraag stellen of zo'n predikant het nog wel uithouden kan in een gemeenschap, waar hij telkens maar weer belaagd wordt, waar hem nu al meerdere jaren vrijwel geen tijd gelaten wordt om in „zijn” gemeente te arbeiden.

Weggelopen? Och, 't is maar de vraag hoe je het bekijkt. Men kan iemand ook verhinderen om verder mee te lopen. (Lukas 17 vs 2).

Tenslotte: de Open Brief. Ds. Schoep is weggelopen uit de kring van zijn mede-ondertekenaars, zo stelt de schrijver. Nu heeft die „kring” uitsluitend op papier bestaan, nl. in de vermelding van hun namen onder de O.B. Er bestond en bestaat geen georganiseerd verband tussen hen als groep. Door de machinaties van de groep Kamphuis (al of niet in synode bijeen) zijn er onder, die niet meer tot onze kerken behoren. En voorzover het aan die ware-kerk-ideologen ligt zullen er meerderen volgen. Maar met dat al blijft het heel moeilijk om uit een niet bestaande kring weg te lopen.

Een feit blijft echter, dat ds. Schoep indertijd de O.B. mee ondertekende. En de schrijver van het artikel stelt de vraag, — een vraag, die hij ontkennend beantwoordt —: „Is het ethisch te verantwoorden, dat men richtlijnen publiceert in grote stijl voor het kerkelijk handelen in de toekomst en zichzelf aan het handelen naar deze richtlijnen onttrekt?”

Maar de schrijver houdt er geen rekening mee, dat de O.B. geschreven is „vanuit de kerkelijke situatie in het jaar 1966.” De O.B. verscheen nauwelijks twee jaar geleden. Maar wat is er in die twee jaar in de vrijgemaakte kerken veel gebeurd! Ds. Schoep beoordeelt de situatie nu — eind 1968 — wellicht geheel anders dan in 1966, toen hij, uitgaande van de stand van zaken toen, mede zijn handtekening zette onder een stuk, waarin richtlijnen voor het kerkelijk handelen werden aangegeven. Is dat ethisch te verantwoorden? Natuurlijk wel. Er is over te discussiëren of zo'n andere visie op de situatie in 1968 juist is, maar dat heeft met „ethisch te verantwoorden” niets te maken.

En dan blijft er altijd nog de mogelijkheid — of: waarschijnlijkheid? — dat al deze zaken geen rol meer hebben gespeeld. Dat ds. Schoep zei: „O God, ik kan niet meer. Laat mij heel gewoon als predikant het evangelie, de blijde boodschap brengen en arbeiden in Uw gemeente, verder niets.”

Degene, die dit als zonde ziet en zelf zonder zonde is in zijn houding tegenover ds. Schoep, werpe de eerste steen.

Amsterdam, 14 dec. 1968.

P. v. Bolhuis

Antwoord

(Henk v. d. Berg)

*Luister, m'n jongen,
jij twijfelt aan je medemens
en dus aan Mij:
Ik twijfel nooit aan jou!
Ik heb geen spijt
dat Ik jou liet „ZIJN”,
want Ik maakte je
naar Mijn beeld
en zie... het was goed!
Jij maakt je zorgen over het einde:
Ik ben het einde
en het begin
en andersom.
En Ik ben LIEFDE...
.....
Nooit laat Ik varen
het werk dat Mijn hand begon.*

Uit: „Periscoop”,
orgaan van de vereniging „Paul Kruger”
van leerlingen van „Rehoboth” te Utrecht.

H. L. BOGAARD

VIETNAM,

het 'Land van de Kleine Draak'

(4)

De vorige maal hebben we enige aandacht gegeven aan de manier, waarop in de 19e eeuw het 'openbreken' van China plaatsvond. Als we gaan spreken over het westerse antwoord op de zuidwaarts gerichte drang van Chinese en 'Noordvietnamese' origine is niet alleen de rol van Engeland van belang, maar dient ook Frankrijk in het verhaal een plaats te krijgen.

—o—

Het zogenaamde Mantsjoerijk was vrij ernstig beknot in zijn macht, als gevolg van de Opium-oorlog. De tijdens deze oorlog tot stand gekomen samenwerking tussen Engeland en Frankrijk bleef ook ná de vrede intact. De wereldpolitiek, zoals de Franse keizer Napoleon III zich die voorstelde, eiste een dergelijke coördinatie met Groot-Brittannië inderdaad; het valt niet te miskennen, dat op die manier evenwel ook de basis voor conflicten tussen die twee gelegd kon zijn. Napoleon III bleek — hoezeer hij ook gehoord werd, en hoe men ook zijn optreden trachtte te kleineren in allerhande vergelijkingen met zijn oom, de 'Grote' keizer — in velerlei opzicht in deze jaren (zijn beste!) toch een vooruitstrevend vorst, die, anders dan zijn volk, de nodige visie wist op te brengen, om een 'wereldpolitiek' te voeren. Daar hoorde dus ook op ettelijke punten ter wereld een koloniale expansie van zijn rijk bij: het ligt voor de hand, dat de al eerder begonnen onderwerping van Algerije nu werd bespoedigd en dat de greep, ook op de binnenlanden, werd verstevigd (ook hier werd overigens een 'opendeur'-politiek gevoerd, zoals die door Engeland in het Verre Oosten eveneens werd nagestreefd. Vandaar, dat de keizer zelfs van een 'Europese kolonie' sprak!). Andere brandpunten van Frans kolonialisme waren West-Afrika (Faidherbe maakte de Senegal tot een Franse rivier) en in West-Indië het gebied Guyana. In deze streek heerste overigens een ernstige crisis, sinds de Franse Nationale Vergadering er in het revolutiejaar 1848 de negerslavernij had afgeschaft — ook een vrucht van liberale tolerantie-gedachten, waarbij de "abolitie-idee" al vroeg een rol had gespeeld —, hetgeen tot grote verliezen voor de planters leidde. Hun suiker- en katoenplantages kwamen al gauw zonder werkkrachten te zitten, omdat de nu 'vrije' neger letterlijk "met — geen — stok" meer aan het werk te krijgen was. Pas na jaren slaagden de plantagebezitters erin, langlopende contracten met koelies uit Brits-Indië af te sluiten. Hetgeen op zijn beurt weer leidde tot conflicten met de Engelsen, die beweerden, dat dit feitelijk langs een achterdeurtje opnieuw binnenhalen van een nieuwe vorm van slavernij was...

Al waren zijn opgaven moeilijk, de relaties vaak ingewikkeld, zowel met de partnerlanden, als met de hem (van harte óf halfhartig) steunende groepen in eigen land, toch is de bijnaam 'De Sfinx aan de Seine', die zijn vijanden aan Napoleon III gegeven hadden, on-

billijk; hij was niet onzeker en ook geen talker; misschien zou men hem met méér recht een doctrinair handelend regeerder kunnen noemen, dan wat men hem nu vaak aanwreef, nl. dat hij een 'opportunist' was.

—o—

Het zou te ver voeren, stil te staan bij de pogingen, die de Franse keizer deed, om — ditmaal in samenwerking met de Russische tsaar — invloed in het noordelijk deel van de Balkan te verkrijgen; hoe daar Oostenrijk een tijdlang werd verdrongen, en op welke wijze men in deze gebieden de emancipatie van de kleine, Christelijke Balkanvolkjes trachtte te bevorderen.

In 1856 ontbrandde de strijd in China opnieuw; weer werkten de beide 'Zeemogendheden' samen, in het belang van "vrije handel en vrije missie"; nadat men zelfs de toegangswegen naar Peking had weten te forceren, werd de Chinese regering gedwongen, voortaan rechtstreekse vertegenwoordigingen van de Europese mogendheden aan haar hof te dulden. Wat een smaad een dergelijk pact met de 'Westerse barbaren' voor de 'Zoon des Hemels' wel moest zijn, zagen we de vorige keer reeds. Geen wonder dan ook, dat na korte tijd de oorlog alweer ontbrandde, nu voor de derde maal.

—o—

Juist in deze tijd speelde zich in het buitenland toch al zo bedreigde Chinese rijk een zeer ernstige opstand af, die van de T'ai-Pings (1850-1865). Deze rebellie vertoonde religieuze trekken (die een vergelijking met de Wederdopers in het Europa van de 16e eeuw wettigen), maar hij was anderzijds ook zó sterk-nationalistisch van inslag, dat de opstandelingen als één van hun voornaamste taken zagen: de roeping om de 'duivels' te verslaan; daaronder dienden dan de Mantsjoes en hun satellieten te worden verstaan.

Hun leider was Hoeng Eioe Tsj'wan, die, na vluchtige contacten met Amerikaanse zendelingen (en 'down' door het niet behalen van een mandarijnendiploma), een secte stichtte, die zich de *opbouw* van een Hemels Vredrijk (T'ai ping t'ien kwo) ten doel stelde. Zelf beschouwde de leider zich als "Jezus' jongere broeder", en zijn (miljoenen) volgelingen demonstreerden een daarmee corresponderende ootmoed, door zichzelf 'de kleine kinderen' te noemen. In eerste aanleg was er bij deze rebellen sprake van een sterke discipline en óók van een ver doorgevoerde gemeenschap van bezit.

—o—

Het tragische is, dat de zojuist vermelde vrede (van Tientsin) na de 'Tweede Chinese Oorlog' nauwelijks een oplossing bood. De Europeanen waren er kregel over, dat de

Chinezen onverstoortbaar de schade gingen herstellen, de barricaden opnieuw opbouwden, en... geen enkele van de vredesbepalingen bleken na te komen. "Verkeerdelijk werd echter ook nu weer de handelwijze van China aan ergerlijke trouweloosheid geweten" (Bartstra). Het is nu, achteraf, wel duidelijk, dat de Chinese keizer zich beknelde gevoelde, tussen enerzijds de 'barbaren', anderzijds zijn eigen opstandelingen, de 'T'ai-pingmensen. Waarschijnlijk werd door de *nog* steeds bijzonder hooghartig reagerende Chinezen het begrip 'ratificatie van een vredesverdrag' ook in het geheel niet begrepen... Daartegenover stond, dat de Europeanen van rond 1850 in dit geval dwang volstrekt oorbaar achtten, als die geschiedde 'in naam van de vooruitgang'!

—o—

Zo kwam het, dat eind 1859 de gevechten alweer in volle gang waren; nu zetten de Gealliëerden dóór, en na een schandelijke plundering van Peking en van het onvoorstelbaarrijke Zomerpaleis, werd de naar Jehol gevluchte Mantsjoe-dynastie opnieuw tot vrede geprest. Ditmaal met heel wat zwaardere bepalingen. Voor zijn bemiddeling bij de besprekingen verkreeg Rusland het Kamsjatka-gebied, waar men reeds in het volgende jaar Wladiwostok kon stichten.

Van lieverlee verschenen nu de Europese gezanten in Peking; die van Nederland deed zijn entree in 1863. Dat dankzij de enorm-zware financiële verplichtingen, die van deze vrede ook het gevolg waren, grote ontevredenheid — tot in heel ver weg gelegen provincies toe — niet kon uitblijven, daarvan hebben de 'westelijken' nauwelijks weet gehad; maar ook dit zou op den duur wel een bijdrage betekenen tot de langzame desintegratie van het oude 'Hemelse Rijk'.

Het ligt voor de hand, dat de Mantsjoe-keizer in deze jaren eveneens zijn greep op het onderhorige Keizerrijk Annam (dat ook Tonkin en Cochinchina omvatte, zoals we eerder zagen) begon te verliezen. Gedurende de zojuist besproken 'oorlogen' (die voor Europese begrippen natuurlijk hoogstens 'schermuteslingen' zijn geweest) had Napoleon II er ook voor gezorgd, dat Saigon werd bezet; een expeditie, waarbij ook Spaanse hulp was ingeschakeld (vergelijk ook het zogenaamde 'Mexicaanse Avontuur!'). Het geheel had iets van een strafexpeditie, omdat het Vaticaan in deze gebieden geïnteresseerd bleek, vooral op grond van het feit, dat men er enige missionarissen had vermoord (dat dat al in 1840 was gebeurd, deed natuurlijk niet zoveel ter zake...). Vrucht van het Frans-Spaanse ingrijpen was in ieder geval, dat in 1862 drie provincies door de keizer van Annam werden afgestaan aan Frankrijk: met het in '63 verkregen Cambodja gingen deze streken de kern vormen van het latere Franse „indo-China".

—o—

Een flink Frans officier, luitenant Garnier, voer in deze jaren de Mekong een groot eind op, waarbij het gehele delta-gebied door hem in kaart werd gebracht. Hij hoopte, dat deze rivier een verbinding naar de Westchinese streken zou weten te bieden, maar dat bleek niet het geval. Enige tijd later probeerde hij het elders nog eens, namelijk bij de in ons eerste artikel ter sprake gekomen Rode Rivier; inderdaad bleek hier een veel betere verbinding aanwezig te zijn, want deze rivier stroomt vanuit 'Yunnan' (in China) naar Tonkin. De consequentie van deze exploratie-pogingen was voor China uiteraard, dat nu ook van deze zijde in de toekomst inmenging-inhaar-belangen door de 'barbaren' viel te duchten.

Zaltbommel.

(wordt vervolgd)

BOEKBESPREKING

A. van der Meiden- De zwarte-kousen kerken. Portret van een onbekende bevolkingsgroep. Amboboeken-Utrecht f 10,—

Ons werd de derde druk van dit boek toegesonden. Van de eerste druk is in „Opbouw” een bespreking gegeven door dr. Muys in het no. van 6 sept. 1968. Hoewel het geen gewoonte is van een zoveelste druk een bespreking te geven, wil ik de toezending van een exemplaar niet onbeantwoord laten. Er is van dit werk heel wat te leren en ook wel af te leren. Het laat zich vlot lezen, wat wel te verwachten is van een boek, dat door een journalist is geschreven. Ik las ergens, dat het wat oppervlakkig was en dat hier en daar de historie wat geweld was aangedaan. Ik kan dat niet beoordelen, maar het kon wel eens juist zijn. Meer dan een indruk is het niet en ik heb het niet curieus onderzocht. Maar ik vind het zeer de moeite waard om te lezen en er wat van te leren. De „zwaren” hebben niet in alles ongelijk. En in elk geval staan in dit boek vele behartigenswaardige dingen. Ten bewijze een paar aanhalingen.

Op bl. 78 lees ik: „De Heidelberger is geliefd bij de zwaren. Het ontgaat hen vaak, dat in de Heidelberger verschillende stromingen uit die eerste tijd in compromisvorm bijeengebracht zijn; zowel lutherse als calvinistische extremen zijn vermeden. Enerzijds legt de Heidelberger niet die grote nadruk op de uitverkiezing en verwerping als de zwaren 't graag zouden zien. Anderzijds brengt de Heidelberger de drieslag ellende, verlossing en dankbaarheid zó helder, dat de zwaren het nergens anders zó geformuleerd zullen vinden. De opstellers hebben wellicht deze volgorde niet als absoluut normatief bedoeld voor de gelovigen, maar de zwaren doen dat wel. „Eerst ellendekennis, dán pas praten over verlossing en vergeet de dankbaarheid maar even”. Deze volgorde is inderdaad niet „absoluut normatief”. De kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid doen we niet op in drie schoolklassen achter elkaar. Deze drie stukken zijn één. En de verlossing is het voornaamste stuk. De Here Jezus heeft zijn discipelen de wereld ingezonden met de opdracht: Predikt het Evangelie aan alle creaturen. Eerst in het licht van dat Evangelie kennen we onze zonde recht.

Van de Dordtse synode is veel goeds te zeggen. Dat doet de schrijver ook wel. Vooral de Statenvertaling is een „belangrijk monument”. Maar tegenover een overdreven waardering is de overweging waard, wat ik lees op bl. 82 en 83: „Daarom moeten de echte zwaren het goed weten: als ze zich op Dordt beroepen, beroepen ze zich op een synode, die na een vreemd politiek spelletje is bijeengeropen en die wat haar besluitvorming betreft bepaald niet vlekkeloos is geweest. Dordt is niet zo vroom als op vele scholen nog wordt geleerd. We weten dat het anders is gegaan, menselijker, tragischer, droeviger, gebrekiger, ingewikkelder. Ook de arminianen gedroegen zich niet als engelen. Waar ze de macht konden krijgen deden ze het, zonder gewetensbezwaren, en ze hadden de overheid mee die zich herhaaldelijk uitsprak voor de arminiaanse opvattingen, welke men voldoende achtte om de leer der zaligheid te dekken”.

Op bl. 87 komt de spreuk voor: „Al ware Jezus duizendmaal in Bethlehém geboren, doch nimmer in mijn hart, dan was ik nog verloren”. De schrijver noemt dit „een extreme, maar toch duidelijke uitspraak, die de noodzaak der bevinding accentueert”. Ik vind deze uitspraak wel extreem, maar niet duidelijk. Ik kan deze uitdrukking in de Schrift nergens vinden. En ze heeft al heel wat mensen, die in de Here Jezus geloven, van de wijs gebracht. Echte bevinding of ondervinding is goed. Maar die weet niet van de geboorte van Jezus in het hart.

Van de „gezelschappen” is heel wat kwaads te zeggen. Maar terecht zegt van der Meiden ook dit op bl. 114: „Toch is er met deze gezelschappen een element uit het kerkelijk leven verloren gegaan, dat moeilijk te vervangen is: het elkaar en onderling onderwijzen, het uitvoeren van het bijbels bevel, elkaar rekenschap af te leggen van het geloof dat in ons leeft. Van een gemeente, waarvan de leden elkaar op z'n best eens

per week een uur zien, zonder elkaar te spreken, moet men niet veel verwachten. Daarom verdienen alle moderne pogingen, die b.v. door het gemeentevormingswerk worden aangewend om banden te leggen, de mondigheid aan te scherpen, informatie te verstrekken, ontmoetingen te arrangeren, waarin men bij elkaar kan checken hoe het geloof beleefd kan worden in het dagelijks leven, alle steun. De rol van de massamedia is hierbij een bijzonder belangrijke, maar vooralsnog secundaire. Het gaat om de verwerking van het aangedragen materiaal”. Het woordje „checken” had de journalist beter niet kunnen gebruiken, want dat kent de „gewone man” niet. Waarom niet „controleren”? Dat is ingeburgerd en kent iedereen. Er komen in dit boek naar mijn smaak wel te veel vreemde woorden voor. Maar de smaak van journalisten is vaak anders dan de mijne. Ik vind mijn moedertaal altijd nog het duidelijkst. Maar dat het bij ons niet best staat met het onderling gesprek is wel zeker.

We mogen ook wel eens nadenken over wat op bl. 122 geschreven wordt van de ban. Die meestal alleen de zonde tegen het 7e gebod betreft. Van de ban lees ik dan dit: „Ietwat komisch is het, dat deze ban in vele gevallen geen effect heeft. De getroffene kan, als de ban betrekking had op een zogenaamde „kerkzonde”, overstappen naar een andere Kerk. De ban uitspreken heeft alleen effect als je als kerk alleen staat. Zolang er uitwijkmogelijkheden zijn in andere Kerken krijgt de ban het karakter van „royement van de club” zonder hemelse bevestiging. Vaak komt het echter niet tot de ban. Meestal komt het niet verder dan de „eerste of tweede trap” van censuur, waarbij de zondaar vermaand en van deelneming aan de sacramenten uitgesloten wordt”. Zo is inderdaad de praktijk geworden. Een gevolg van de veelheid van kerken. Ik schrijf dit woord liever met een kleine k dan met een grote K. Er zijn vele instituten, die de naam kerk dragen, maar we moeten ze maar niet vereenzelvigen met de Kerk, d.w.z. de vergadering van alle ware Christ-gelovigen. Ook de schorsingen en afzettingen van dienaren des Woords hebben met de ban niets te maken. Terwijl dit toch eigenlijk wel zo moest zijn. Er staat immers in art. LXXX van de K.O., dat „onder de grove zonden, die waardig zijn met opschorting of afstelling van den dienst gestraft te worden” o.a. zijn te verstaan „alle de zonden en grove feiten, die den bedrijver voor de wereld eerloos maken, en in een ander gewoon lidmaat der Kerk der afsnijding waardig zouden gerekend worden”. Instanties, die nogal gemakkelijk schorsen, moesten dit maar eens bedenken, en niet zo lichtvaardig overgaan „tot opschorting of afstelling van de dienst”.

Nog één citaat van bl. 146. „Wil men een zuivere Kerk, en dat willen vele zwarte-kousenkerken, dan is uitzuivering de consequentie. Deze uitzuivering wordt gehanteerd door gebrekkige mensen met beperkt verstand. Ze hanteren met „tijdelijke” handen grote geestelijke zaken, spreken vonnissen uit voor het leven, gaan met de eeuwigheid om als met een overzichtelijk stuk tijd, noemen eigen waarheden Gods waarheden en geven die na enkele jaren weer op. Als zij het niet doen, doen hun kinderen het. Er zou al veel gered zijn als in de historie van de zware kerken meer humor was geweest, meer bewustzijn van tijdelijkheid en menselijkheid, meer overtuiging dat belijdenisgeschriften met menselijke handen zijn geschreven en dat de Schriften in andere tijden anders spreken”. Heeft de schrijver ook aan de vrijgemaakte kerken gedacht? Ik in elk geval wel.

Nogmaals: er is veel uit te leren en af te leren.

H. J. Jager

Snuf en de IJsvogel, door Piet Prins. 2e druk. Uitgave: de Vuurbaak te Groningen. Winkelprijs na 1 jan. f 8.50, ledenprijs tot 1 juli 1969 f 6.25 (voor leden van de Vereniging van Vrienden van „De Vuurbaak”).

Het is terecht dat de boeken van Piet Prins vele drukken beleven. „Snuf de Hond” is aan de zevende druk toe. „Snuf en het Spookslot” beleefde ook de tweede druk. Hetzelfde is het geval met „Snuf en de jacht op de Vliegende Volkert” en „Snuf en de Verborgen Schat”.

Piet Prins kan schrijven voor jongens en de

praktijk bewijst trouwens wel dat meisjes deze boeken ook graag lezen.

Daarom is het goed dat deze boeken zo goed worden verkocht.

In dit boek wordt verteld van de drie vrienden Tom Sanders, Bertus Verhoef en Karel van Doorn, die met het jacht „De IJsvogel”, eigendom van de vader van een van de jongens, een vakantie mogen houden. En natuurlijk beleven ze daarbij heel wat avonturen, waarbij Snuf de hond een belangrijke rol speelt. De jongens worden zelfs gevangen gezet op het vermoeden dat ze zich aan diefstal schuldig zouden hebben gemaakt. Ze weten te ontsnappen — waarop overigens weinig kritiek wordt geleverd — ze helpen bij het blussen van een brand, weten de werkelijke daders op te sporen. En eind goed, al goed. Zelfs de politie is dan niet boos meer over de ontsnapping.

Er is alle reden deze boeken aan onze kinderen te geven. Ze lezen ze graag. Het zijn goede christelijke boeken, zonder dat het er „te dik” boven opgelegd wordt. Het evangelie functioneert op een goede wijze in dit boek.

De omslag en de illustraties zijn van Jaap Kramer en bepaald goed.

Graag aanbevolen.

Amelink

Mensen en meningen van Taeke Cnossen. Uitgave Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 1968.

De ondertitel van het boek luidt „Journalistieke en politieke herinneringen”. Van de achterkant van het boek citeren we „De auteur kwam in 1919 als verslaggever aan het „Fries Dagblad”. Na enkele jaren ging hij naar het dagblad „De Standaard”. In 1937 werd hij benoemd tot chef redacteur . . . . De auteur heeft met zijn boek tweërlei doel: 1e eerbied te vragen voor de beginselen en de dragers daarvan uit de eerste helft van deze eeuw; afwijzend de denigratie van ons voorgeslacht, zoals die vandaag in de mode is; 2e te waarschuwen tegen een secularisatie en relativering, die alles op losse schroeven zet en de Bijbelse zekerheid van het leven rooft”.

Wat de doelstelling van het boek betreft is de auteur m.i. geslaagd bij zijn schrijven. Er is inderdaad een ontluistering van het verleden, ook van personen gaande, die niet billijk is. Daarom schrijft hij niet alleen voor de „ouderen, die als wereldoorlog meemaakten, doch ook voor jongeren, die hun eigen tijd beter verstaan, als zij de voorgaande niet negeren (blz.9). Hij tekent b.v. een evenwichtig beeld van Colijn. Het wordt hoog tijd, dat er een uitvoerige kritische levensbeschrijving van Colijn komt. Het is dan bepaald niet nodig hem te „sparen”. Dat doet deze schrijver ook niet. Het is bepaald ook niet nodig te doen alsof Colijn zo iets als een baarljke duivel was voor de werkende stand.

En alsof hij niets begreep van alles wat er gaande was in de wereld. De schrijver heeft het voordeel dat hij veel van de mensen, die vooraan stonden in de politiek van voor de oorlog van dichtbij heeft meegemaakt. Hij kan inside-informatie geven, omdat hij zo dicht bij het vuur heeft gezeten aan „De Standaard”. Hij weet te schrijven over Kuyper, Colijn en Schouten. Wat Colijn en Schouten betreft uit eigen ervaring.

Overigens hebben we ook het gevoel dat de schrijver nog niet voldoende afstand heeft genomen tegenover het verleden. Je kunt een te grote afstand nemen en dan wordt men zeer onbillijk, zoals in dit boek duidelijk wordt aangetoond. Men kan ook nog te weinig afstand hebben en dan vertroebelt het beeld ook wel eens wat.

Wat Kuyper betreft is zijn oordeel dat hij is geweest de vernieuwer en organisator van een brok geestelijk leven in Nederland, dat in zijn dagen een schroomvallig bestaan voerde” (blz. 17). Maar juist het organisator zijn, en zeker een groot organisator, bracht ook met zich mee dat hij maar moeilijk tegenspraak verdroeg en daardoor mensen van zich vervreemde, die eigenlijk bij hem hoorden. Dat geldt zowel op theologisch, kerkelijk als op het politieke vlak. Niemand kan het oordeel van de schrijver over Kuyper ontkennen, maar de macht is bepaald ook een bedwelmend iets. Men raakt eraan verslaafd. Daaraan is Kuyper niet ontkomen.

Terecht constateert de auteur dat Kuyper te weinig gelezen wordt. Al moet er direct aan toegevoegd dat men in deze tijd toch wel heel veel

geduld dient op te brengen om zich door de vele woorden heen te worstelen. Als theoloog is hij zeker ook miskend. Vooral ook in onze kringen. De waarheid, die Kuyper en anderen b.v. in de pluriformiteitsleer tot uitdrukking trachtten te brengen was dat de kerk niet gedeeld kan zijn. Men kan de kritiek van Schilder op die leer volledig bijvallen zonder uit het oog te verliezen dat Kuyper toch iets op het spoor was. Zijn „oplossing” deugde niet. Omdat er voor de zonde geen verklaring is te vinden.

Op dr. J. Schouten heeft de schrijver naast waardering ook nog al wat kritiek. Voor mij was het nieuw te lezen dat Schouten scherpzinnige en kritische geesten in de A.R.-partij, die hem niet zinden, wist te weren (blz. 61). Schouten's afkeer van Gerbrandy wordt daarbij als voorbeeld aangehaald. Die afkeer was overigens wederzijds.

Toen ik als student na de oorlog Gerbrandy eens poogde over te halen een dag langer te blijven op een C.S.B.-congres, omdat de volgende dag ook Schouten zou komen toen was het antwoord: dan ga ik toch echt vanavond maar weg. Maar zulks is dunkt me geen bewijs van een onverdraagzame houding van Schouten. Ook niet van Gerbrandy. De voormannen van de A.R.-partij hebben het Gerbrandy maar moeilijk kunnen vergeven dat hij vlak voor de oorlog in het kabinet ging zitten, dat de Geer formeerde. Maar ook daarover dienen toch nog wel meer boeken open te gaan dan tot nu toe het geval is geweest, om tot een evenwichtig oordeel te komen.

Het komt me voor dat in dit oordeel over Schouten van Clossen een rol speelt dat Schouten na de oorlog niet wilde meewerken aan de terugkeer van het dagblad „De Standaard”. Terecht meen ik, wilde Schouten daaraan niet meedoen. Het blad had zich te zeer gecompromiteerd in de oorlog.

Juist ook op dit punt stelt het boek teleur. Uit de eerste hand had de schrijver wel meer mededelingen over de dood van de Standaard kunnen doen. Ook dat is van belang voor het nageslacht.

Over de revolutieopgave van Troelstra is kennelijk meer te zeggen dan in dit boek wordt gedaan. Mr. H. van Riel heeft in De Telegraaf gewezen op de invloed van Gerretson e.a. Andere bladen zijn er ook over gaan schrijven. En men spreekt elkaar nog wel eens tegen.

De rol van het C.N.V. is, zoals ik uit de mond van mijn vader weet, meer geweest dan een zich laten gebruiken. Iets wat deze schrijver overigens niet beweert, maar wat wel in de rode pers stond te lezen de laatste maanden.

Een verlangen dat opkomt bij het lezen van dit boek is om eens te weten te komen wie nu welke artikelen in „De Standaard” geschreven heeft. De schrijver deelt b.v. mee dat Schouten voor Colijn een hoofdartikel schreef na een wereldconferentie in Londen. Hij deelt mee dat de buitenland-redacteur van „De Standaard” voor Kuyper en onder Kuyper's naam driestarren schreef. Men zegt dat A. Zijlstra het ook wel deed. Ik weet van horen zeggen weer, dat mijn vader het wel deed voor Colijn.

Het zou langzamerhand wel aardig zijn om te weten wie wat schreef.

Het zou ook wel eens ontdekkend kunnen zijn.

De bespreking is nogal lang geworden. Het moge een bewijs zijn van de nuttigheid van dit boek.

Zo langzamerhand wordt het ook in ons land gewoonte memoires uit te geven. Een goede gewoonte. Zo alleen is het mogelijk voor het nageslacht een evenwichtig beeld te krijgen van het verleden.

Amelink

De val van Assen door dr. J. Schelhaas Hzn. Een uitgave van Bolland te Vlaardingen, 1968.

Met Assen wordt bedoeld, zoals men begrijpen zal, de leeruitspraak over Genesis in 1926 op de synode te Assen gedaan. In de Geref. kerken (niet vrijgemaakt) heeft men deze beslissing ingetrokken.

Dr. Schelhaas, een van de rapporteurs op de synode van Lunteren, waar geoordeeld werd „dat deze uitspraak niet langer als leeruitspraak in de kerken zal gelden”, keert zich in deze brochure tegen deze beslissing van de synode van Lunteren.

Het betoog is ingedeeld in de volgende hoofdstukken: 1. wat was en verdedigde Assen? 2. Waarom werd Assen aangevallen? 3. Hoe werd Assen aangevallen? en 4. Hoe is Assen gevallen? 5. Wat volgt uit de val van Assen? en als bijlage is bijgevoegd het minderheidsrap-

TE BERDE

't Was druk na de oorlog op de rechtbank. Boefjes gingen en boefjes kwamen. Waren het wel boefjes? Ze waren tijdens de bezetting opgegroeid, tijdens de bezetting waarin veel goed gevonden, ja zelfs bewonderd werd, wat in vredetijd streng veroordeeld zou zijn geworden. Moesten deze boefjes nu veroordeeld worden? Konden zij er wat aan doen dat zij in deze tijd opgegroeid en niet zo strikt waren opgevoed in het verschil tussen mijn en dijn?

Nee, zij konden er niet zo veel aan doen, maar dat nam niet weg dat zij moesten leren dat diefstal diefstal was en moord moord. Met andere woorden dat er in Nederland regels van zo-behoren bestonden en dat deze regels ook dienden nageleefd te worden. De strafbaarheid van deze boefjes was geringer dan die van de vooroorlogse boefjes.

Men hoort wel eens zeggen: stelen en stelen is twee, maar dat is onjuist. Of een rijk ventje dan wel een arm schooltje een appeltje van de groentekar ratst, doet niets terzake voor de beoordeling van de daad. Deze is in beide gevallen: diefstal. Voor de beoordeling van de dader is het verschil van levensomstandigheden wel van groot belang.

Het is al weer twee jaar geleden dat in Luik het softnonproces gehouden werd. De kwestie was kort gezegd deze: een moeder die tijdens de zwangerschap softnon had ingenomen, had een zwaar mismaakte baby ter wereld gebracht en ... gedood. Was dit moord?

Het was en is duidelijk dat hier sprake is van een „gewone” moord, het was en is ook duidelijk dat de moeder in een zware tweestrijd had gestaan en het was en is tenslotte ook duidelijk dat deze moeder zeker niet zonder meer beoordeeld mag worden als harteloos e.d. Anderzijds is het noodzakelijk duidelijk te stellen dat deze moeder opzettelijk en met voorbedachte rade haar kind het leven heeft benomen en dus een moord gepleegd heeft.

Hopenlijk is uit het bovenstaande duidelijk geworden dat we de beoordeling van een daad moeten onderscheiden van de beoordeling van het hart van de dader (hart moet hier genomen worden in de ruimste zin van het woord).

Er gebeuren de laatste tijd dingen onder ons die voor verschillenden onder ons wel begrijpelijk zijn. Evenwel het al of niet begrijpelijk zijn van deze gebeurtenissen is niet van belang voor de kwalificatie, voor de benoeming van die gebeurtenissen en die gebeurtenissen moeten benoemd worden. Er is niemand bij gediend en de zaak wordt wel geschaad door een rebel geen rebel meer te noemen en revolutie geen revolutie. Evenwel: wie staat, zie toe dat hij niet valle!

W. M. WESTERHUIS

port dat dr. Schelhaas op de synode van Lunteren heeft ingediend en verdedigd.

Dr. Schelhaas is van mening dat de schriftcritiek doordringt en dat zulks mede wel het geval zal zijn door de „resultaten” van de natuurwetenschappen.

De vraag waarom het steeds draait is de mening dat de eerste elf hoofdstukken van Genesis van een ander litterair genre zouden zijn, dan de geschiedkundige boeken van de H. Schrift.

Mijns inziens is vanuit de H. Schrift zelf (en geen schriftplaats laat een geïsoleerde uitleg toe) niet aan te tonen dat de eerste hoofdstukken van Genesis van een ander genre zouden zijn dan in de rest van Genesis. De conclusie van dr. Schelhaas „Het historisch karakter van Genesis 3 wordt door heel de Heilige Schrift eenvoudig aanvaard”, lijkt me voor geen tegenspraak vatbaar. Het tegenovergestelde te beweren is inderdaad aantasting van het Schriftgezag.

Aanbevolen.

Amelink

PERSSCHOUW

VALSE KERK

In de Kerkbode van de Gereformeerde Kerken van Noord-Holland schreef ds. Meester het volgende artikel, dat we graag aan onze lezers doorgeven.

Onder dit opschrift ging ds. J. F. Heij in het „Geref. Kerkblad voor Overijssel enz.” in op de vraag hoe het zit bij die broeders en zusters, die hier en daar in „doleantie” gaan zoals dat genoemd wordt. Hij stelde de vraag: zien ze de kerk ter plaatse nu in eens als valse kerk? Ds. Heij merkte op dat aan deze vraag een andere vraag dient vooraf te gaan. Een vraag waaraan men „maar al te gemakkelijk voorbijgaat”. Die andere vraag is de vraag wat de broeders en zusters moeten doen, wanneer een kerk de bindende kracht der belijdenis niet handhaaft en naar eigen goeddunken een stuk der leer bijzaak acht, ruimte eist in de kerken voor afwijking van de overeengekomen leer en zo in feite het akkoord van kerkelijke gemeenschap loslaat. „Wat moeten broeders en zusters ter plaatse, die wel als levende kerk willen blijven belijden wat in de Drie Formulieren van Enigheid staat, die wel de bindende kracht der aangenomen leer willen blijven erkennen, anders doen, dan met groot leedwezen constateren dat de ambtsdragers zijn afgeweken van het akkoord van kerkelijke gemeenschap?

Dit is de vraagstelling van ds. J. F. Heij.

Ik nam zijn woorden letterlijk over uit de rubriek „Persschouw” van het Kerkblad voor het Noorden. De persschouw in laatstgenoemd kerkblad noemde het een „belangrijk artikel”.

Wij willen er iets over zeggen.

1e. De formulering van de voor-vraag

Op de formulering van de voor-vraag welke volgens collega Heij aan de eigenlijke vraagstelling „valse kerk?” dient vooraf te gaan, is wel een en ander aan te merken. Wij namen de formulering woordelijk over en willen er nu alleen dit over opmerken. De broeders en zusters die zeggen van hun kerkeraad wat ds. Heij hen nazegt, dat door die kerkeraad „de bindende kracht der belijdenis niet wordt gehandhaafd”, en die constateren dat de ambtsdragers ter plaatse „zijn afgeweken van het akkoord van kerkelijke gemeenschap”, zeggen en constateren zeer ernstige dingen. Wij vragen nu: is het goed, is het christelijk, is het gereformeerd, is het wijs zulke ernstige dingen als een vaststaand oordeel uit te spreken als niet vaststaat dat het ook zo is? Men kan zo iets in ernst stellen. En als men het gesteld heeft, het gestelde tegelijkertijd als induscutabel voorstellen. Zo gebeurt dit tegenwoordig. Men stelt. En als men gesteld heeft, dan is het meteen gesteld als een zaak waarbij mistasten en vergissen aan de kant van de broeders die stellen, uitgesloten wordt geacht. Ook al heeft men nagelaten degenen van wie men zulke ernstige dingen zegt, te vragen: zijn deze dingen ook alzo? Is het wijs, is het christelijk zo te handelen? Houdt men geen rekening met de gebrekkigheid van eigen oordeel, met de zwakheid en de ijdelheid van eigen menselijk oordeelsvermogen? En waarom houdt men met de zwakheid van eigen oordeelsvermogen geen rekening?

Zo gaat dit in onze kringen.

Ik vraag nu aan collega Heij: het gestelde is gesteld; het is als induscutabel aangeduid en voorgesteld, maar staat het vast dat het geen gesteld is beantwoordt aan de feiten?

Naar mijn bescheiden mening staat dit in vele gevallen helemaal niet vast.

Naar mijn overtuiging klopt het gestelde in onderscheidene gevallen die ik van zeer nabij heb meegemaakt, niet op de werkelijke stand van zaken. Met andere woorden: het gestelde is niet waar.

Naar mijn mening had ds. Heij aan de voor-vraag welke hij stelt nog een andere vraag vooraf moeten laten gaan en wel de vraag naar de werkelijke stand van zaken. De vraag: zijn deze dingen die gesteld worden, namelijk dat „de bindende kracht der belijdenis niet wordt gehandhaafd”; dat „is afgeweken van het akkoord van kerkelijke gemeenschap”, wel waar?

Vóór-vragen stellen is vaak noodzakelijk. Wij mensen zijn ijdel dan de ijdelheid zelve

zegt onze belijdenis, de belijdenis waarvan ds. Heij, en ik niet minder, „de bindende kracht” wil handhaven. Onder ijdele mensen zoals wij zijn, heerst soms de tyrannie van een denk-dressaat. Het is christelijk dat wij onder geen tyrannie van mensen en machten ons laten brengen omdat wij één Heer hebben, Die ons denken, spreken en doen alléén mag beheersen en zal be-oordelen.

2e. De vraag niet beantwoord

Opmerkelijk is dat ds. Heij de vraag die hij in het opschrift (valse kerk?) in zijn stuk dat volgt **niet heeft beantwoord**. Hij heeft deze, zijn eigenlijke vraag noch in ontkennende zin noch in bevestigende zin beantwoord. Hij heeft op zijn eigen vraag noch ja noch nee gezegd. Dit is opmerkelijk. Ds. Heij is een andere vraag gaan stellen in de plaats van z'n eigenlijke vraag waarover hij blijkbaar voornemens was te handelen; en die andere vraag is hij gaan beantwoorden.

Deze andere vraag is de zogenaamde „voor-vraag”, de vraag wat de broeders en zusters moeten doen wanneer een kerk de bindende kracht der belijdenis niet handhaaft — naar hun mening.

We constateren dus dat ds. Heij de door hem aan de orde gestelde vraag, of de broeders en zusters die hier en daar in zgn. „doleantie” zijn gegaan, de kerk ter plaatse die zij verlieten, nu in eens als valse kerk zien, niet heeft beantwoord.

Dat doet ons genoeg.

We menen dat onze collega deze vraag te gortig vindt. Had hij dit nu maar geschreven. En had hij er dan maar aan toegevoegd dat onze gereformeerde belijdenis deze figuur van doleantie helemaal niet kent evenmin als onze kerkenorde. Dan zouden we ons nog met grotere vreugd verheugd hebben. Van de bindende kracht der belijdenis gesproken, bindt de belijdenis ons niet in art. 28 N.G.B. aan het **de kerk niet verlaten?**

We zouden hiermee kunnen volstaan.

Met de constatering dat ds. Heij de gestelde vraag niet heeft beantwoord. En vervolgens met de conclusie: dus zijn deze broeders en zusters, die in „doleantie” gegaan zijn wat gaan doen dat niet in overeenstemming met onze belijdenis en Gods Woord is. We willen echter op de in de voor-vraag aan de orde gestelde materie ook de aandacht vestigen, niet om deze materie uitputtend te behandelen, maar om tot nadenken erover te prikkelen.

3e. De materie van de voor-vraag van ds. Heij

In plaats van de vraag die collega Heij aan de orde stelde, is hij over een **andere vraag** gaan schrijven en wel over de voor-vraag welke hij als volgt onder woorden brengt: wat konden de bovengenoemde broeders en zusters anders doen „dan met smart constateren dat men niet meer te doen had met een GEREFORMEERDE kerk”? Wij gaan er nu in het vervolg even van uit dat deze constatering van genoemde broeders en zusters in overeenstemming is met de stand van zaken — hoewel wij in het bovenstaande duidelijk hebben gezegd dat naar onze mening dit in vele gevallen welke ik van zeer nabij heb meegemaakt niet het geval is.

Collega Heij is van mening dat genoemde broeders en zusters hebben moeten constateren, dat ze ter plaatse niet meer van doen hadden met een GEREFORMEERDE kerk. Het bijvoegelijk naamwoord „gereformeerd” met kapitale letters gedrukt en het zelfstandig naamwoord „kerk” met kleine letters. Geen vergissing. Geen drukfout. Tot tweemaal toe wordt in het artikel van ds. Heij dit op deze manier afgedrukt. Uit de beantwoording van de voor-vraag valt op te merken dat naar de mening van onze collega, het bijvoegelijk naamwoord „gereformeerd” bij deze plaatselijke kerken ontbreekt, maar het zelfstandig naamwoord „kerk” niet. Het zijn wel kerken gebleven maar geen „gereformeerde” kerken. Laat ik met een voorbeeld trachten te verduidelijken wat hier gesteld wordt. Stel dat over een tafel wordt gesproken en dat iemand de vraag stelt: is dit ding wel een tafel? Mijn antwoord luidt: het is geen MOOIE tafel, dan zal iedereen uit mijn antwoord afleiden, dat ik wil zeggen: natuurlijk is het een tafel; daar hoeft niet aan te worden getwijfeld, alleen het bijvoegelijk naamwoord „mooi” behoort er niet bij. Zo doet ds. Heij met betrekking niet tot een tafel maar tot de kerk hier en daar. Natuurlijk is

het een kerk, alleen het bijvoegelijk naamwoord „gereformeerd” behoort er niet bij.

Dit leidt tot een vraag waarover wij hieronder afzonderlijk wat willen opmerken en wel tot de vraag: spreken de formulieren van de gereformeerde kerken over „gereformeerde” kerk of over kerk zonder het bijvoegelijk naamwoord? Een interessante en belangrijke vraag, waarover menigeen in onze kerken misschien nog niet heeft nagedacht in onze tijd.

4e. Spreken de formulieren van onze kerken over gereformeerde kerk of over kerk?

De formulieren van onze kerken. We doelen daarmee op de drie belijdenisgeschriften, de formulieren van enigheid en op de formulieren welke gebruikt worden bij doop, geloofsbelijdenis, avondmaalsvieringen enz. Deze formulieren spreken niet over „gereformeerde” kerken. Zij gebruiken dit bijvoegelijk naamwoord niet. Niet met kleine letter, noch minder met kapitale letter. Zij spreken altijd over de kerk of over de christelijke kerk. Soms over de gemeente of over de gemeente Gods. Uitzondering is de **titel** van het oordeel van de Synode van Dordrecht 1618-19. In deze titel wordt gesproken over de gereformeerde kerken in Nederland, zulks ter onderscheiding van de roomse kerk.

Onze officiële formulieren voor doop, belijdenis en avondmaal, onze formulieren voor de bevestiging van ambtsdragers spreken nimmer over de **gereformeerde** kerk maar over de kerk. Zo spreken ook onze Drie Formulieren van enigheid. Zo dikwijls zij handelen over de kerk, spreken zij over de gemeente (antw. 54 v. d. Catech.) of over de **christelijke** kerk of de **ware** kerk. Graag wil ik aandacht voor dit spreken van onze formulieren vragen. Aandacht voor de bindende kracht van dit spreken van onze formulieren. Wanneer men dit spreken van de belijdenis „niet handhaaft” om de terminologie van de zgn. „dolerende” broeders en zusters en van collega Heij over te nemen, wat dan? Als men **het accent** gaat leggen op een bijvoegelijk naamwoord dat onze formulieren niet gebruiken en men gaat daarmee opereren en zeggen: wel kerk, maar niet een zús- of zókerk en daarom er uit! Dan verlaat men in dezen de drie formulieren als akkoord van kerkelijke gemeenschap. En staat men een kerk voor van gelijk-gezinden óf van gelijkdenkenden-op-bepaalde-punten, terwijl de belijdenis duidelijk is op dit punt dat de kerk is de vergadering **der ware Christus-gelovigen**, die al hun zaligheid verwachten in Jezus Christus. Niet van gelijk-gevoelenden of van gelijk-gezinden of van gelijk-denkenden.

Het is geen wonder dat onze formulieren zo over de kerk spreken als wij hierboven hebben geschreven. Achter dit spreken van onze formulieren ligt de schriftuurlijke oecumenische gezindheid, die in onze formulieren duidelijk wordt in het belijden van maar **éne kerk**, welke de Zoon Gods van het begin der wereld vergaderd heeft en vergaderen zal tot het einde. Achter dit spreken van onze formulieren ligt het schriftuurlijk, gelovig besef dat er geen twee ware kerken zijn en als ze ter plaatse aanwezig zijn, dat zij dat niet tegenover elkaar mogen staan, omdat zij in Christus één zijn. Alleen van een „kerk” die geen kerk is mogen, ja **moeten** de Christus-gelovigen zich afscheiden.

5e. De tegenover-kerken

Ds. Heij die de vraag onder de ogen wilde zien hoe de broeders en zusters, die in „doleantie” gaan de kerk ter plaatse zien, had verder moeten vragen. Hij had ook de vraag moeten stellen hoe de broeders en zusters, die via de zgn. „doleantie” er toe gekomen zijn zichzelf naast en tegenover de kerken ter plaatse te stellen en zich te presenteren als de gereformeerde kerk ter plaatse, de kerk ter plaatse zien.

Dit is de vraag die voor de hand ligt en die om een antwoord van de daken roept in Kampen, Amsterdam, Haarlem, Heemstede, Utrecht en Bilthoven en elders.

A.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Amsterdam-Zuid (scriba) G. Toornstra :drs. D. Deddens te Leeuwarden.

Drs. J. Faber. Drs. J. Faber, predikant te Schiebroek-Hilligersberg-C. heeft de benoeming tot

hoogleraar aan de in september 1969 te openen opleiding tot de dienst des Woords van de Canadian Reformed churches aanvaard. In verband met het overlijden van ds. J. T. van Popta, die oorspronkelijk dogmatiek en aanverwante vakken zou doceren, terwijl drs. Faber de Oud-Testamentische vakken voor zijn rekening zou nemen, heeft de Canadese synode zijn leeropdracht gewijzigd. Drs. Faber zal nu professor worden in de dogmatiek c.a.; voor het Oude Testament is benoemd ds. F. Kouwenhoven te Toronto.

Ds C. H. Lindeboom. Op 11 december j.l. was het 25 jaar geleden, dat ds. C. H. Lindeboom zich verbond aan de Gereformeerde Kerk te Kampen. Hij kwam er, van Naarden, midden in de oorlog en vlak voor de vrijmaking. Toen hij 9 maanden in Kampen was, werd hij, met 28 ouderlingen, door de synode geschorst en later afgezet. Het grootste gedeelte van de gemeente volgde hem op de weg van de vrijmaking. De gemeente te Kampen heeft een bedrag bijeengebracht om hem een geschenk aan te bieden.

Emmeloord. Ook in de gemeente te Emmeloord (N.O.P.) is het tot een breuk gekomen. Een ouderling heeft de gemeente achter de „ontrouwe ambtsdienst” van de meerderheid van de kerkeraad weggeroepen. Zondag j.l. werden afzonderlijke samenkomsten gehouden.

Alkmaar. De huisgemeente te Alkmaar, die zich niet onder opzicht en tucht van de kerkeraad-ds. S. S. Cnossen heeft gesteld, is thans ondergebracht bij de kerk te Oostzaan.

Sliedrecht. De kerkeraad van Sliedrecht heeft de classis Dordrecht-Gorinchem laten weten dat hij zijn kerkgebouw voorlopig niet meer beschikbaar stelt voor vergaderingen der classis, zulks vanwege de laatste classisbesluiten (o.a. betr. ds. Amelink).

De classis vergadert nu in Zwijndrecht-Groote Lindt.

Bunschoten-Spakenburg. De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Bunschoten-Spakenburg besloot tot het instellen van een 5e predikantsplaats.

Door middel van een herdenkingsavond en een herdenkingsgeschrift zal t.z.t. aandacht geschonken worden aan het feit, dat het op 25 augustus 1969 25 jaar geleden zal zijn, dat te Bunschoten-Spakenburg de Vrijmaking plaats vond.

Kaapstad. Die Vrije Geref. Kerk te Kaapstad besloot het volgende voorstel in te dienen bij de synode van Die Vrije Geref. Kerke in Zuid-Afrika, welke vanaf 18 dec. a.s. te Kaapstad zal worden gehouden:

„De kerkeraad van Kaapstad stelt de synode voor aansluiting te zoeken bij de Gereformeerde Kerken in Nederland door als kerken resp. classis opnemings te vragen in een der classis resp. particulier-synodale ressorten van deze kerken. Als voornaamste reden dient, dat in ons zeer kleine kerkverband de noodzakelijke beroepsinstanties ontbreken. In zaken van gravamen en appèl, waarbij b.v. twee kerken betrokken zijn, moet in feite door de derde kerk een beslissing genomen worden. De kerkeraad acht zich, gezien de ontwikkeling van het kerkelijk leven, hierover verontrust. Hij wenst o.a. terwille van grotere rechtszekerheid tot een volledig gereformeerd kerkverband te komen, waarin naar art. 29 D.K.O., **vierderlei** kerkelijke samenkomsten te onderhouden zijn.

Bevestigingsformulier voor missionaire predikanten.

De kerkeraad van Assen besloot de e.k. generale synode te vragen bij de voorgenomen revisie van de liturgische formulieren voorrang te geven aan het formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords, opdat er in de kerken eenheid zij bij de bevestiging van deze predikanten.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDENZEN ITALIE

Hier volgt een verantwoording van de giften, die ik de laatste weken mocht ontvangen:

L.B. te S. 10,—; J.L. te K. 2,50; W.M.A. te d.H. 15,—; v.O.-V. te U. 25,—; B. te B. 5,—; J. J.H. te A. 2,50; H.H. te E. 50,—; L.B. te A. 10,—; A.J.B. te d.H. 10,—; J.L. te K. 2,50; totaal f 132,50; totaal incl. vorige verantwoordingen f 12.260,—.

Mijn hartelijke dank aan alle gevers en geefsters.

Voor verdere giften houd ik mij gaarne aanbevolen. U kunt die overmaken of storten op postrekening Nr. 50440 t.n.v. P. Groen-Rotterdam.

**VIERENTWINTIGSTE VERANTWOORDING
GIFTEN BIJBELS BR. VAN DEN BERG**

Sedert de vorige verantwoording mocht ik ontvangen van Mevr. R.L.K. te B. (36764) 5,—; Mej. A.B. te B. (storting) 5,—; Mevr. A.A.v.O.-V. te U. (733461) 10,—; G.J.V. te Ten P. (812120) 25,—; H.H. te E. (52847) 30,—; P.I.H. te B. (596453) 10,—; W.G.F.v.H. te V. (1093165) 10,—; J.V.H. te V. (1379771) 10,—; B.K. te G. (storting) 25,—; D.H.W.D. te E. (1020681) 10,—.

Dat is een totaal van f 140,—.

We eindigden vorige keer met een bedrag van f 8.230,57.

Daar komt dus bij f 140,—. Dat brengt het totaal op f 8.370,57. De stand op zaterdag 14 dec. 1968.

Hartelijk dank.

Giften voor dit doel kunnen overgemaakt worden op giro 59480, Amro Bank N.V. te Schoonhoven t.g.v. H. Amelink, met als bijschrift „Bijbels br. v. d. Berg”.

UIT HET KORT VERSLAG van de vergadering van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, op woensdag 20 november 1968 in het gebouw van de Hogeschool Broederweg 15 te Kampen.

art. 3. **mededeling van de senaat van hoogleraren.** De senaat deelt mede, dat hij besloot van een student, die zijn studie aan één der rijksuniversiteiten voortzet, de inschrijving voorlopig niet te vernieuwen. Deputaten-curatoren hechten hun goedkeuring aan dit besluit van de senaat.

art. 5. **ondertekening van het ondertekeningsformulier door docent drs. G. J. van Middelkoop.** drs. G. J. van Middelkoop, docent in tijdelijke dienst voor het geven van onderwijs in nieuwtestamentisch Grieks en patristisch Grieks en Latijn in de propaedeuse, komt ter vergadering en wordt door de president-curator, ds. D. van Dijk, verwelkomt. De president leest het ondertekeningsformulier. Drs. G. J. van Middelkoop verklaart zich bereid dit te ondertekenen en plaatst zijn handtekening.

art. 6. **voortzetting van de bespreking van het rapport van deputaten-curatoren aan de komende generale synode.**

De bespreking van het rapport van deputaten-curatoren aan de komende generale synode wordt voortgezet; het rapport wordt vastgesteld.

art. 8. **bezwaarschrift van een student tegen het z.g. attestenbesluit.** Deputaten-curatoren gaan over tot het behandelen van een bezwaarschrift van een student tegen het z.g. attestenbesluit. Deputaten-curatoren kunnen niet instemmen met de aangevoerde bezwaren; een antwoord wordt vastgesteld.

Namens deputaten-curatoren,
F. de Vries, h.t. assessor

UIT HET KORT VERSLAG van de vergadering van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, en van de gecombineerde vergadering van deputaten-curatoren en deputaten-financiëel en van het bestuur van het Greijdanus-Kruithof-Fonds, op de 114-de verjaardag van de Hogeschool, vrijdag 6 december 1968, in het gebouw van de Hogeschool, Broederweg 15, Kampen.

Aanwezig: alle deputaten-curatoren, behalve ds. W. Scheele, die bericht zond van verhindering; diens secundus, ds. J. C. Janse kon ook niet tegenwoordig zijn; de hoogleraren drs. J. van Bruggen, dr. L. Doekes en J. Kamphuis woonden de vergadering geheel of gedeeltelijk bij. Van prof. H. J. Schilder kwam bericht van verhindering.

art. 3. **ingekomen stukken:** a. van de kerk van Hoogeveen het bericht, dat hij overeenkomstig het advies van de particuliere synode van Drente de generale synode heeft bijeengeroepen tegen 15 april 1969; als kennisgeving aangenomen.

art. 6. **schorsing van de vergadering van deputaten-curatoren:** De vergadering van deputaten-curatoren wordt geschorst met het oog op het houden van de **Gecombineerde vergadering van deputaten-curatoren en deputaten-financiëel.**

Aanwezig: De genoemde deputaten-curatoren en de deputaten-financiëel de broeders J. Hendriks, H. Oosterhuis, A. Haitsma en de administrateur broeder L. Lups.

art. d. **begroting 1969:** De begroting 1969 voor de Theologische Hogeschool komt in behandeling. Zij wordt, nadat enkele vragen zijn beantwoord, vastgesteld.

De uitgaven zijn begroot op f 414.000,—. Aan bijdrage zal door de kerken moeten worden opgebracht f 3.75 per ziel (vorig jaar f 3.50 per ziel).

art. e. **controle boeken en bescheiden bibliotheecaris.** De broeders ds. J. Hettinga en A. Haitsma worden aangewezen om de financiële bescheiden van de bibliotheecaris over 1966-1967 en 1967-1968 na te zien.

art. f. **sluiting:** De president-curator, ds. D. van Dijk, sluit de vergadering, die in dezelfde samenstelling overgaat in de **vergadering van het bestuur van de stichting van het Greijdanus-Kruithof-Fonds.**

art. 1. **opening.** De president-curator, ds. D. van Dijk, opent de vergadering van het bestuur van het Greijdanus-Kruithof-Fonds.

art. III **rekening van baten en lasten over 1967 en balans per 31 december 1967.** De rekening van baten en lasten over het jaar 1967 en de balans per 31 december 1967 komen in bespreking. Voor 1967 is een bedrag van f 4.019,59 ter uitkering beschikbaar. Rekening en balans worden vastgesteld. Ds. D. van Dijk en broeder H. Oosterhuis worden aangewezen om beide na te zien.

art. VI **sluiting.** De president-curator, ds. D. van Dijk, sluit de vergadering van het bestuur van het Greijdanus-Kruithof-Fonds.

art. 7 **her-opening van de vergadering van deputaten-curatoren:** De president-curator heropent de vergadering van deputaten-curatoren.

art. 8 **volgende vergadering:** De volgende vergadering van deputaten-curatoren wordt vastgesteld op donderdag 9 januari 1969.

art. 9 **Kort Verslag:** De assessor, ds. F. de Vries, leest het kort verslag; het wordt door de vergadering vastgesteld.

art. 10 **sluiting:** Na dankgebed bij monde van ds. W. Vreugdenhil sluit de president-curator de vergadering.

Namens deputaten-curatoren,
F. de Vries, assessor

ADRESSEN

Ds. J. P. Unger, Alkenoord 218, Capelle a/d IJssel. **Groningen-Zuid:** scriba: B. Kamps, Westinghousestraat 42a, Groningen, tel. 35051. **Koog-Zaandijk:** scriba: H. van Maasbergen, Ant. de Vriesstraat 8, Zaandam.

1929 — 11 januari — 1969

Onze geliefde ouders en grootouders

HENDRIK KLOS

en

HENDRIKJE KLOS-VOS

hopen samen met hun kinderen en kleinkinderen D.V. op 11 januari hun 40-jarig huwelijksverbond te herdenken.

„Geloofd zij de Heere God, de God van Israël, die alleen wonderen doet. En geloofd zij Zijn heerlijke Naam voor eeuwig. En zijn Heerlijkheid vervulle de ganse aarde. Amen.”

Hun dankbare kinderen

Transcona (Manitoba) Canada:

- A. Bruinsma-Klos
- E. Bruinsma
- G. van Wijk-Klos
- S. van Wijk
- R. Beugelink-Klos
- W. Beugelink
- A. H. Klos
- E. Klos-van Assen
- A. van Dasselaar-Klos
- J. van Dasselaar
- Carman (Man)
- R. Kuik-Klos
- J. Kuik

New Westminster (B.C.):

H. Klos

**Vakantie. . . .
naar de Veluwe!!!**

Diverse bungalows te huur midden in het bos. Voorzien van elektrisch licht en stromend water. voor- en naseizoen aanmerkelijke reductie.

Prachtige camping.
± 15 min. lopen van de Kerk.
Prospectus op aanvraag.

CAMPING EN BUNGALOWPARK

„ACKERSATE”

Voorthuizen, Harremaatweg 26, tel. 03429-1274

DS. D. K. WIELENGA J. D. Zn.

HOOG BEZOEK

**Over het komen Gods tot
verlossing van zijn wereld**

In een inleidend woord schrijft ds. Wielenga:

„Dit boek bedoelt te spreken over de barmhartigheid van God. Barmhartig in het omzien naar de mens in zijn Zoon, onze Here Jezus Christus. En die barmhartigheid, deze reddende liefde komt steeds aan het licht wanneer God aan de mens verschijnt, hem bezoekt. Het zoeken van God, zijn opzoeken is om de mens te troosten met de belofte van de nieuwe wereld. Verschillende gedeelten van de Heilige Schrift, zowel Oude als Nieuwe Testament worden met dit doel voor ogen onderzocht. Vooral wordt gewezen op de betekenis van dat zoeken van God bij de heilsfeiten. De gang van het kerkelijk jaar wordt gevolgd. Het boek wil spreken over het Woord en het werk van God de Here alleen als de Vader der barmhartigheid en de God der vertroosting”.

De uitvoering van dit boek is in linnen band met goudopdruk en voorzien van een fraai stofomslag. Omvang 180 pagina's. Prijs f 8,90.

Verkrijgbaar bij de boekhandel

Antiquariaat - Boekhandel - Uitgeverij

TON BOLLAND

Samuel Esmeyerstraat 57, Vlaardingen
Telefoon 010 - 348545 — Giro 129206